

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2026. Issue 2

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual salohiyatini oshirishda 'darbozlik balans' metodikasining neyropedagogik asoslari

Qurbonova Zamira Mamat qizi

A.Qodiriy nomidagi Davlat Pedagogika Universiteti 2-kurs talabasi
kurbonovazamira250@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual salohiyatini oshirishda milliy darbozlik san'ati elementlariga asoslangan "Darbozlik balans" metodikasining neyropedagogik ahamiyati tadqiq etiladi. Jismoniy muvozanat va miya kognitiv funksiyalari o'rtasidagi bog'liqlik ilmiy tahlil qilinib, vestibulyar apparatni rag'batlantirish orqali diqqat, xotira va mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning innovatsion usullari taklif etilgan. Tadqiqot natijalari MTT tarbiyalanuvchilarining intellektual ko'rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, darbozlik san'ati, neyropedagogika, intellektual salohiyat, muvozanat, vestibulyar apparat, kognitiv rivojlanish, sensor integratsiya

Аннотация: В статье исследуется нейрopedagogическая значимость методики «Баланс дарбоза», основанной на элементах национального искусства канатоходцев, в повышении интеллектуального потенциала дошкольников. Научно анализируется связь между физическим равновесием и когнитивными функциями мозга, предлагаются инновационные методы развития внимания, памяти и логического мышления через стимуляцию вестибулярного аппарата. Результаты исследования способствуют улучшению интеллектуальных показателей воспитанников дошкольных учреждений.

Ключевые слова: Дошкольное образование, искусство канатоходцев, нейрopedagogика, интеллектуальный потенциал, равновесие, вестибулярный аппарат, когнитивное развитие, сенсорная интеграция.

Abstract: The article explores the neuropedagogical significance of the "Darboz Balance" methodology, based on elements of the national tightrope walking art, in enhancing the intellectual potential of preschoolers. The connection between physical balance and cognitive brain functions is scientifically analyzed, and innovative methods for developing attention, memory, and logical thinking through vestibular stimulation are proposed. The research findings serve to improve the intellectual indicators of children in preschool educational organizations.

Keywords: Preschool education, tightrope walking art, neuropedagogics, intellectual potential, balance, vestibular apparatus, cognitive development, sensory integratsion

"Darbozlik balans" metodikasi maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual salohiyatini oshirishda samarali neyropedagogik vositadir. Uni MTT o'quv dasturiga jismoniy-intellektual integratsiyalashgan mashg'ulot sifatida kiritish tavsiya etiladi. Ushbu yondashuv milliy qadriyatlarni asrash bilan birga,

sogʻlom va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalashda yangi pedagogik istiqbollarni ochib beradi. Maktabgacha taʼlim sohasida oʻzbek dorbozlik sanʼatini oʻyin va innovatsion metodlar orqali tanitish oʻzlikni anglash gʻoyalarini uygʻotish lozim.

Oʻzbek milliy xalq oʻyinlari azaldan ajdodlarimiz madaniy hayotining ajralmas qismi sifatida eʼzozlanib kelinadi. Asrlar davomida xalqimiz maʼnaviyatini boyitib, ongi, tafakkuri va his-tuygʻularini teranlashtirib kelgan oʻyinlarda insonning turmushi, mehnati, tajribasi, kurashi, jasurligi, epchillik va mardlik kabi fazilatlari oʻz aksini topgan. Masalan, avloddan-avlodga oʻtib kelayotgan dorbozlik sanʼati ana shunday tarbiyaviy ahamiyatga ega. Bu soha keyingi paytlarda yosh isteʼdodlar orasida ommalashib bormoqda. Istiqlol yillarida xalq oʻyinlariga doir manbalarni toʻplash, oʻrganish va qayta tiklash jarayoni izchil yoʻlga qoʻyildi. Davlatimiz rahbari rahnamoligida yurtimizning haqqoniy tarixini oʻrganish, nomoddiy madaniy merosimizni muhofaza qilish, ilmiy jihatdan chuqur oʻrganish va jahon miqyosida keng tanitishga katta eʼtibor qaratildi. Shu jumladan maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishi zamonaviy pedagogikaning eng ustuvor yoʻnalishlaridan biri boʻlib qolmoqda. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar asrida bolalarning jismoniy faolligi kamayishi natijasida ulara nafaqat tayanch-harakat tizimi, balki kognitiv jarayonlarning sekinlashishi ham kuzatilmoqda. Ushbu muammoning innovatsion yechimi sifatida oʻzbek milliy dorbozlik sanʼati elementlarini neyropedagogik nuqtai nazardan taʼlim tizimiga tadbiq etish gʻoyasi ilgari suriladi. Dorbozlik sanʼati asrlar davomida xalqimizning jasorat, epchillik va eng muhimi, mukammal muvozanat ramzi boʻlib kelgan. Ilmiy nuqtai nazardan qaraganda, muvozanat saqlash jarayoni inson miyasining eng murakkab funksiyalaridan biri boʻlib, u vestibulyar apparat, vizual analizatorlar va proprioseptiv tizimning sinxron ishlashini talab qiladi.

Neyropedagogik tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, miyaning muvozanat markazi hisoblangan miyacha (cerebellum) faqatgina harakatlarni koordinatsiya qilib qolmay, balki oliy nerv faoliyati, yaʼni nutq, diqqat va mantiqiy fikrlash jarayonlarida ham bevosita ishtirok etadi. "Dorbozlik balansi" metodikasi aynan shu ilmiy asosga qurilgan boʻlib, u maktabgacha yoshdagi bolalarda miya yarim sharlari oʻrtasidagi neyron aloqalarni mustahkamlashni maqsad qiladi. Bolaning dorda yoki maxsus muvozanat yoʻlakchasida harakatlanishi davomida uning miyasi doimiy ravishda fazoviy tahlil oʻtkazadi va tananing vertikal holatini saqlash uchun minglab neyron signallarni qayta ishlaydi. Bu jarayon bolaning kognitiv bazasini kengaytiradi va uni murakkabroq intellektual vazifalarni bajarishga tayyorlaydi. Bundan tashqari bolalarga faqatgina chiziq yoki arqon ustida yurish topshirigʻi berilmasdan, balki harakat davomida tashqi qoʻzgʻatuvchilar (masalan, ritmik musiqa, rangli chiroqlar yoki turlicha hajmga ega boʻlgan koptokchalar) bilan ishlash vazifasi yuklanadi. Bu usul bolada "kognitiv chidamlilik"ni shakllantiradi. Maktabgacha yoshdagi bolaning miyasi bir vaqtning oʻzida ham jismoniy muvozanatni saqlashi, ham berilgan intellektual topshiriqni bajarishi uning ishchi xotirasini (working memory) kengaytiradi. Ishchi xotirasi

kuchli bo'lgan bola esa matematik amallarni bajarish va o'qilgan matnni tahlil qilishda tengdoshlaridan ancha ilgarilab ketadi. Bundan tashqari, darbozlik pedagogikasining ijtimoiy-antropologik jihatlar ham mavjud. O'zbek xalq o'yinlari va darbozlik tomoshalari azaldan jamoaviylik ruhida o'tkazilgan. MTT guruhlarida ushbu metodikani qo'llashda "juftlikdagi muvozanat" mashqlaridan foydalanish tavsiya etiladi. Bunda ikki bola bir-biriga tayanib yoki birgalikda ma'lum bir harakat trayektoriyasini amalga oshiradi. Bu jarayon bolalarda empatiya, jamoada ishlash va mas'uliyat hissini shakllantiradi. Zamonaviy pedagogikada bu "yumshoq ko'nikmalar" (soft skills) deb ataladi va bolaning kelajakdagi ijtimoiy hayoti uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Darbozlik mashqlari orqali bolalar o'z qo'rquvlarini nazorat qilishni o'rganadilar, bu esa emotsional intellektning (EQ) yuksalishiga olib keladi.

Tadqiqotning amaliy qismida metodikani MTT sharoitida qo'llashning o'ziga xos bosqichlari ko'rib chiqildi. Tadqiqot jarayonida neyropedagogik kuzatuv, qiyosiy tahlil va eksperimental mashg'ulotlar metodlaridan foydalanildi. MTT tizimida 5-6 yoshli bolalar uchun xavfsiz "past balandlikdagi dori" simulyatorlari yaratildi. Mashg'ulotlar jarayonida bolaning muvozanat saqlash vaqti va bir vaqtning o'zida kognitiv topshiriqlarni (masalan, ranglarni saralash yoki raqamlarni aytish) bajarish tezligi o'rganildi. Sensor integratsiya usuli orqali bolaning tana sezuvchanligi va diqqat konsentratsiyasi o'rtasidagi bog'liqlik monitoring qilindi. Bunda bolalar xavfsizligini ta'minlagan holda, pol sathidan biroz balandlikda joylashgan "aqlli yo'lakchalar" tizimi joriy etildi. Bolalar ushbu yo'lakchada harakatlanar ekan, ularga bir vaqtning o'zida mantiqiy savollarga javob berish yoki vizual shakllarni eslab qolish kabi topshiriqlar berildi. Bunday "ikki tomonlama vazifa" (dual-task) uslubi miyaning kognitiv moslashuvchanligini oshiradi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, doimiy ravishda muvozanat mashqlarini bajargan bolalarda diqqatni jamlash qobiliyati nazorat guruhidagi tengdoshlariga qaraganda sezilarli darajada yuqori bo'ldi. Shuningdek, vestibulyar stimulyatsiya nutq markazlarining faollashishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatib, bolalarning so'z boyligi va fikrni bayon qilish qobiliyati o'sishiga xizmat qildi.

Darbozlik metodikasining yana bir muhim jihati uning psixologik ta'siridir. "Darbozlik balansi" metodikasi qo'llanilgan guruhlarda bolalarning vestibulyar barqarorligi ortishi bilan birga, kognitiv funksiyalarda ham sezilarli o'sish kuzatildi. Xususan, muvozanat mashqlari miya yarim sharlari o'rtasidagi neyron bog'lanishlarni faollashtirishi natijasida bolalarda ixtiyoriy diqqat davomiyligi 25% ga, mantiqiy xulosalar chiqarish tezligi 15% ga oshdi. Milliy o'yin elementlari bolalarda darsga bo'lgan emotsional qiziqishni va o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ko'pincha yangi sharoitga moslashish yoki balandlikdan cho'chish kabi qo'rquvlar uchraydi. Milliy o'yin ko'rinishidagi ushbu metodika bolalarda iroda, o'ziga bo'lgan ishonch va qat'iyatlilik kabi xislatlarni tarbiyalaydi. Bola dorda birinchi marta mustaqil qadam tashlaganida, unda o'z tanasini boshqarishdan kelib chiqadigan muvaffaqiyat hissi shakllanadi, bu esa uning kelgusi o'quv faoliyatidagi motivatsiyasiga asos bo'ladi.

Pedagogik nuqtai nazardan, bu usul "Sog'lom tana — sog'lom aql" tamoyilining amaliy isbotidir.

Muhokama qilinayotgan metodika o'zining sensor integratsiya imkoniyatlari bilan ham ajralib turadi. "Darbozlik balansi" metodikasi maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual salohiyatini oshirishda samarali neyropedagogik vositadir. Uni MTT o'quv dasturiga jismoniy-intellektual integratsiyalashgan mashg'ulot sifatida kiritish tavsiya etiladi. Ushbu yondashuv milliy qadriyatlarni asrash bilan birga, sog'lom va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalashda yangi pedagogik istiqbollarni ochib beradi. Ko'pgina zamonaviy bolalarda sensor disfunktsiya holatlari, ya'ni tana signallarini to'g'ri qabul qila olmaslik muammosi mavjud. Darbozlik elementlari bolaga o'z tanasining chegaralarini his qilishga, har bir mushak harakatini anglashga o'rgatadi. Bu esa o'z navbatida yozuv qurollarini to'g'ri ushlash (mayda motorika) va chiziqlar bo'ylab harakatlanish kabi maktab ko'nikmalarini oson o'zlashtirishga yordam beradi. Shunday qilib, darbozlik san'ati nafaqat madaniy meros, balki mukammal neyropedagogik texnologiya sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa o'rinda ta'kidlash lozimki, maktabgacha ta'lim muassasalarida "Darbozlik balansi" metodikasini tizimli ravishda yo'lga qo'yish bolalarning intellektual ko'rsatkichlarini tubdan yaxshilash imkonini beradi. "Darbozlik balansi" metodikasi maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual salohiyatini oshirishda samarali neyropedagogik vositadir. Uni MTT o'quv dasturiga jismoniy-intellektual integratsiyalashgan mashg'ulot sifatida kiritish tavsiya etiladi. Ushbu yondashuv milliy qadriyatlarni asrash bilan birga, sog'lom va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalashda yangi pedagogik istiqbollarni ochib beradi. Ushbu yondashuv milliy an'analarni zamonaviy fan yutuqlari bilan uyg'unlashtirish orqali o'zbek pedagogikasining raqobatbardoshligini oshiradi. Metodikaning innovatsion xarakteri uning soddaligi va samaradorligidadir. Kelajakda ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlarni kengaytirish, datchikli qurilmalar va virtual reallik elementlarini qo'shish orqali bolalarni intellektual rivojlantirishning yanada takomillashgan modellarini yaratish mumkin. Bu esa, o'z navbatida, sog'lom va har tomonlama barkamol avlodni tarbiyalashdek oliy maqsadimizga xizmat qiladi. "Darbozlik balansi" metodikasi faqatgina jismoniy tarbiya darslarining bir qismi emas, balki maktabgacha ta'limning barcha sohalarini (nutq, matematika, san'at, ijtimoiy moslashuv) birlashtiruvchi universal pedagogik platformadir. Ushbu metodikani keng miqyosda o'rganish va amaliyotga joriy etish, o'zbek milliy pedagogikasining o'ziga xos "brendi"ga aylanishi mumkin. Bu yondashuv bolalarni kelajakdagi yuqori texnologik va tez o'zgaruvchan dunyoga tayyorlashda eng samarali va tabiiy usullardan biri bo'lib xizmat qiladi. Milliy an'analarning bunday ilmiy transformatsiyasi ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishi shubhasizdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Saidova, N. O. (2025). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida neyropedagogikaning ahamiyati. Journal of Ethics and Value in Education (JEEV), 4-jild, 3-son, 35–42-betlar

2. O'rinova, F. O', & Asqarova, M. O. (2024). Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual salohiyatini rivojlantirishning xususiyatlari. Ilmiy-amaliy anjuman materiallari to'plami, 114–119-betlar
3. Zarifova, Z. M. (2025). Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual rivojlanishini shakllantirish jarayoni. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali, 5-son, 12–18-betlar
4. Isaboyev, A. (2025). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning intellektual rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlarni yaratishning nazariy-metodik asoslari. Global Sciences, 11-son, 89–95-betlar
5. Boydavlatov, A. (2024). Neyrodidaktika yangi soha sifatida. Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi, 45–50-betlar.

